

Bellahøjhusene (opført 1950-57) med tilhørende butikstorv set fra Frederikssundsvej. Foto: Thomas Bredøl.

Nordtorvet med de oprindelige dørhåndtag. Foto: Annette Hartung

Ny bog

Sorgenfrivang – efterkrigstidens idealby

I Sorgenfri kæmper en gruppe borgere for at bevare Sorgenfri Torv, som de mener er bevaringsværdig kulturarv. De bakkes op af bl.a. Akademiraadet og Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur, der anbefaler en bevaring af butikstorvet. Omvendt ønsker torvets ejerkreds og flere af butikkerne på butikstorvet at forny det gamle butikstorv ved hel eller delvis nedrivning. Hvordan afgør man egentlig, hvilke bygninger, der skal bevares og hvilke, der kan rives ned?

Af projektleder Anja Meier Sandreid, Dansk Byplanlaboratorium

Som kommune kan det være svært at afgøre, om et givent byggeri bør bevares for eftertiden. Siden Strukturreformen i 2007 har kommunerne været den største varetager af kulturarven i Danmark. Slots- og Kulturstyrelsen er myndighed for fredede bygninger, mens det er op til kommunerne at registrere bevaringsværdige bygninger og udpege kulturhistoriske bevaringsværdier i deres kommuneplan. Med lokalplaner kan kommunen fastlægge, hvordan bygninger eller et område må anvendes eller omdannes under hensyn til bevaringsværdierne.

Kampen om Sorgenfri Torv

I Sorgenfri har planerne om omdannelse og nedrivning af dele af Sorgenfri Butikstorv skabt røre vande i de seneste år. Butikstorvet, der oprindeligt var ejet af DAB, har siden 1998 været ejet af konsortiet K/S Sorgenfri Torv, der i 2005 fik kommunens tilladelse

til en udbygning af Sydtorvet. Siden er en række planer for udbygning og omdannelse af Sorgenfri Butikstorv blevet præsenteret. I december 2019 indstillede Byplanudvalget Nordtorvet til nedrivning, der i stedet skal erstattes af boligbyggeri, mens Sydtorvet udvides og fornyes:

- De oprindelige tanker bag opførelsen af Sorgenfri Torv var at skabe et moderne og velfungerende butikstorv anno 1960. Realiteterne i dag er, at bebyggelsen på Nordtorvet er uegnet til butiksdrift anno 2020. Det har en enig butiksejerkreds meddelt Kommunalbestyrelsen, og Irma har besluttet at lukke, hvis ikke de får en moderne butik med tilstrækkelige parkeringsforhold. Derfor skal der tænkes nyt i Sorgenfri. Og det haster, fortæller Lars Mathiesen, der er talsmand for Sorgenfri Torvs ejerkreds.

Borgergruppen VoresSorgenfri mener omvendt, at det er en vurde-

ring af butikstorvets betydning som kulturmiljø, der haster. De har gennem flere år protesteret mod planerne om nedrivning torvet. - Sorgenfri Torv er bevaringsværdig forstadskulturarv. Torvet er en del af et sammenhængende kulturmiljø, hvor de ikoniske højhuse er mest kendte. Akademi- raadet med flere ser Nordtorvet som en væsentlig og umistelig del af Sorgenfris identitet og egenart, argumenterer Erik D. Præstegaard, næstformand i foreningen og bestyrelsesmedlem i Bygningskultur Foreningen i Lyngby-Taarbæk. 1.133 borgere har skrevet under på foreningens underskriftsindsamling mod nedrivning af Nordtorvet. Foreningen fremhæver bl.a. den nylige omdannelse af området omkring den tidligere Lyngby Politistation som et skræmmeksempel på mislykket nybyggeri i lokalområdet.

Diskussionen i Sorgenfri handler

Nordtorvet i Sorgenfri med de karakteristiske tagudhæng og stolper i træ og med kig til højhusbebyggelsen Sorgenfrivang II.
Foto: Susanne Bisgaard.

Ny bog om Sorgenfrivang

Bogen Sorgenfrivang – et kulturmiljø om Sorgenfrivang er skrevet af de lokale ildsjæle Susanne Bisgaard og Erik D. Præstegaard. Bogen beskriver de byplanmæssige og arkitektoniske ideer bag Sorgenfrivang og indeholder også bidrag fra og interviews med en række lokale borgere. De sidste sider i bogen fremstår som et partsindlæg i den vese-rende sag om Sorgenfri Torv, hvis nedrivning forfatterne er stærkt imod. Bogen kan købes hos Greens Boghandel i Sorgenfri eller ved at skrive til green@bogpost.dk

både om, hvilken udvikling der ønskes i en kommune, men også om hvorvidt butikstorvet er noget unikt. Sorgenfri Butikstorv er registreret med bevaringsværdien 5, dvs. middel værdi, i SAVE. Men det er sjældent nok at skele til bevaringsværdien registreret i SAVE, der ikke nødvendigvis medtager, om et givent byggeri er en del af et samlet kulturmiljø.

Forstadens idealby

Opførelsen af helhedsplanlagte forstadsbebyggelser, der minder om Sorgenfrivang, skete i 1950'erne hovedsageligt i Københavnsområdet. I de nyopførte forstæder kunne borgerne sikres adgang til gode boliger og velfærd ud fra et ideal om en funktionsopdelt bystruktur. Centralt var også, at de nye beboere skulle have adgang til butikker. Og det fik de. Sorgenfrivang er en del af denne fortælling. Sorgenfrivang blev opført som et prestigebyggeri af Lyngby Almennyttige Boligselskab (LAB) og Dansk Almennyttigt Boligselskab (DAB) og tegnet af arkitekterne Knud Thorball & Magnus Stephensen, Johs. & Aage Paludan. Bebyggelsen i Sorgenfri består af vidt forskelligt byggeri: Gule murstenschuse i et parkanlæg (opført i 1953) og et 15-etagers højhusbyggeri i tre blokke (opført 1957-59) langs S-banen mellem Sorgenfri og Virum Station, der efter tidens idealer blev opført som et kollektivhus med fællesfaciliteter som beboerhotel, vaskeri og restaurant og desuden små køkkener som en opfor-

dring til fællesspisning. Til bebyggelsen hører det lave Sorgenfri Torv med karakteristisk stolpearbete arkitektur i træ, der breder sig på begge sider af Hummeltoftevej. Nordtorvet er fra 1956, og Sydtorvet er opført ti år senere. Der findes kun få andre eksempler på denne type byggeri fra samme årti. I begyndelsen af 1950'erne blev boligbebyggelsen Skottegården og et butikscenter af samme navn med tilhørende biograf opført i Kastrup, ligesom Bellahøjhusene med omgivende parkanlæg også blev opført med tilhørende lokalt butikstorv. Lidt længere fra København blev der som en del af planlægningen af bebyggelsen Milestedet opført butikker, daginstitutioner, bibliotek, en ny skole og Vestbadet. Et af de mest kendte eksempler på denne type arkitektur er Carlsro i Rødovre, der består af 600 ens enetages rækkehuse i mursten og det otteetages høje Carlsro Langhus med tilhørende butikker i stueetagen, fællesfaciliteter, daginstitutioner og idrætshal.

Fælles for disse byggerier var, at der som en del af planlægningen var indtænkt indkøbsmuligheder enten i stueetagen i selve bygningerne eller lige ved siden af. Butikstorvene var en central del af idealet om det gode liv i efterkrigstidens nye forstadsboliger.

Efterkrigstidens bygningskultur

Sorgenfri Butikstorvs skæbne er stadig uvis, og den endelige beslutning ligger hos kommunalbestyrelsen. De andre

helhedsplanlagte boligbyggerier med butikstorve fra 1950'erne har lidt forskellige skæbner. I Milestedet blev de to højhuse Agerkær og Ruskær fra hhv. 1954 og 1956 revet ned i 2012, mens de andre bygninger i Milestedet blev renoveret i 2005-2009 og siden indstillet til RENOVER prisen. Vestbadet samme sted blev fredet i 2017. For Butikscenret Skottegården og Bellahøjhusene er der rejst fredningssager, der endnu ikke er afgjort.

For kommunerne kan en vurdering og registrering af kulturhistoriske og arkitektoniske værdier i bygningsmassen understøtte den fysiske planlægning. I mange tilfælde vil bevaring og udvikling sagtens kunne gå hånd i hånd. Ca. 350.000 bygninger i Danmark har fået vurderet deres bevaringsværdi, men det er de færreste kommuner, der har taget hul på arbejdet med at vurdere og registrere bevaringsværdierne i efterkrigstidens og forstadens arkitektur. I enkelte kommuner er det dog blevet til konkret arbejde med efterkrigstidens bygninger som kulturarv, hvilket ofte har vist sig at skabe merværdi i kommunen.

Forstadens arkitektur fylder meget i landskabet og er under omdannelse i disse år. Spørgsmålet er, hvor meget af efterkrigstidens forstadsarkitektur, der skal bevares for eftertiden. Det er netop nu, at denne vigtige diskussion om bevaring skal tages. Det kunne en ny national arkitekturpolitik være vejen til.